

JAROSŁAW TULISZKA

SZKOŁA POLICJI W SŁUPSKU

**MNIEJSZOŚĆ NIEMIECKA WOJEWÓDZTWA
KOSZALIŃSKIEGO¹ JAKO OBIEKT ZAINTERESOWANIA
URZĘDU BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO
I SŁUŻBY BEZPIECZEŃSTWA (1945-1980)**

Polska administracja wkroczyła na teren ziemi koszalińskiej zaraz po zakończeniu walk. W związku z tym oprócz zwykłych problemów natury administracyjnej konieczne było również zapewnienie bezpieczeństwa w trudnym początkowym okresie powojennym. W pierwszej fazie istnienia Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego (dalej: UBP) Okręgu Pomorze Zachodnie podstawowym problemem operacyjnym był problem niemiecki.

Ludność niemiecka na terenie Pomorza Zachodniego początkowo przyjęła postawę wyczekującą. Żyła z dnia na dzień z nadzieją na odmianę ówczesnej sytuacji. Sprzyjało temu myślenie, że po zakończeniu drugiej wojny światowej dojdzie do konfliktu pomiędzy dotychczasowymi aliantami. Liczono, że wojska brytyjskie w swoim zwycięskim pochodzie na wschód wyzwolą również Pomorze Zachodnie, skąd przepędzeni zostaną Polacy i Rosjanie. Takie poglądy znalazły się od razu w centrum uwagi UBP. Informacje o tych postawach pojawiały się już w pierwszych meldunkach². Nie oznacza to jednak, że tak myśleli wszyscy Niemcy. Część z nich zaakceptowała zaistniałą sytuację i oczekiwała na wywiezienie do brytyjskiej lub radzieckiej strefy okupacyjnej.

¹ Województwo koszalińskie powstało 20 czerwca 1950 r. Ponieważ funkcjonowanie Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego rozpoczęło się w 1945 r., tematyka tego artykułu obejmuje działalność UBP w okresie 1945-1950 na terenie powiatów, które 1950 r. weszły w skład województwa koszalińskiego, oraz powiatu świdwińskiego, który powstał w ramach województwa koszalińskiego w 1954 r. Umownie te tereny można nazwać ziemią koszalińską. Do 1950 r. wszystkie te powiaty wchodziły w skład województw szczecińskiego lub gdańskiego. Rozpoczęcie artykułu od 1950 r. skutkowało by brakiem ciągłości w działalności UBP i jego zainteresowania mniejszościami narodowymi.

² IPN Gdańsk (dalej: IPN Gd.), sygn. 0019/103, Sprawozdanie dekadowe Pow. Urz. Bezp. Publ. w Koszalinie od dnia 27.8 do 9.9.45 r.; tamże, sygn. 0019/231, t. 2, Wspomnienia NN funkcjonariusza WUBP w Koszalinie, bez daty.

osób narodowości niemieckiej. Nie przejawiały one większej aktywności politycznej, nie dążyły do tworzenia organizacji o takim charakterze. Brakowało wśród nich przywódców ideowych, a osoby te, mające niskie wykształcenie, nie miały ku temu predyspozycji. Mniejszość niemiecka nie angażowała się w życie polityczne, żyła dniem codziennym oraz nadzieją na wyjazd do „swoich” w Niemczech, szczególnie do RFN, gdzie materialny poziom życia był znacznie lepszy od tego, jakie zapewniała im Polska Rzeczpospolita Ludowa.

Po zakończeniu wojny szeroka inwigilacja ludności niemieckiej miała swoje uzasadnienie ze względu na przewidywaną możliwość podejmowania przez nią działań dywersyjno-sabotażowych, a nawet partyzanckich. Po wysiedleniu większości Niemców z terenu ziemi koszalińskiej problem ten w zasadzie przestał istnieć. Pozostała na miejscu mniejszość niemiecka była pod stałym nadzorem z tych samych powodów co ludność polska – przeciwdziałania ewentualnym zagrożeniom dla państwa i ustroju państwowego PRL. Ujawnione zagrożenia z dzisiejszego punktu widzenia mogą wydawać się błahe, ale wówczas traktowano je z dużą powagą. Również represje stosowane przez koszaliński aparat bezpieczeństwa były standardowe dla danego okresu.

Summary

German minority of the Koszalin province as a target of interest of the Public Security Department and the Security Service (1945-1980)

With the end of the Second World War, in accordance with the provision of the victorious powers, Silesia, Western Pomerania, Gdańsk, Warmia and Masuria became part of the Polish territory. Pursuant to the abovementioned provisions German population occupying this area was to be displaced to Germany.

However, before the displacement was carried out, Polish authorities ordered their own Security Service (Służba Bezpieczeństwa) to monitor the Germans.

The article deals with the surveillance by the local Security Service in the years 1945-1980 of the German population occupying the Koszalin region.

The forms of the surveillance differed with respect to the periods of time. In the initial after war period it was focused on actions against the German guerrilla force (Wehrwolf) and the search of Germans who committed crimes and offences during the Second World War, who belonged to organisations considered criminal (SS, SA, NSDAP), or cooperated with the Gestapo and the German intelligence.

During the period of the displacement of Germans from Poland, as well as from the territory of what was to be the Koszalin region, Security Service was ordered to provide protection and security to this population.

For various reasons a large part of the German population was not displaced from the Koszalin region. It remained under close surveillance of the local Security Service. Their

attitude towards the Polish state, the government authorities, the Poles was constantly verified. Their behaviour had to be in accordance with the binding law.

At the beginning of the fifties, pursuant to the contracts made between Poland and both German states, legal departures of German minorities were organised, thus the number of this population on the territory of the Koszalin region was decreased. Security Service still kept them under surveillance. In the sixties, packages sent to the local Germans by their families living in the Federal Republic of Germany emerged as a serious problem. Security Service examined the packages, checking for any leaflets with hostile content, espionage materials, etc. Moreover, the checks concerned the attitudes of the German population during prominent events in Poland, such as the death of Bierut, the military intervention of the member states of the Warsaw Pact in Czechoslovakia.

The author, setting one of the regions as an example, is trying to present the scale of this phenomenon, to answer the question if the German minority constituted a threat to the security of the Polish state, if the counteraction on the part of Security Service was proper and efficient. The article is based on archival materials of the Institute of National Remembrance.